

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
доктору економічних наук, професору,
професору кафедри управлінських технологій
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
Віктору АЛЬКЕМІ

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента,
доцента кафедри міжнародного бізнесу
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»
Наумової Олени Олександрівни
на дисертацію Баннікова Петра Олександровича
на тему «Ефективність діяльності підприємств з позицій концепції ESG»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дослідження

Концепція ESG є відносно новою, втім стрімко поширюваною парадигмою розвитку сучасного бізнесу, і лише в останні роки вона набула системного впровадження у практику діяльності підприємств. Тому ані в теоретико-методичному, ані в прикладному аспекті ще не сформувалося усталене розуміння того, яким чином ESG-компоненти впливають на ефективність діяльності підприємств і як має бути організований процес їх інтеграції у систему корпоративного управління.

Компанії, що впроваджують ESG-принципи, поєднуючи економічні цілі із соціальною відповідальністю, екологічною стійкістю та ефективним корпоративним управлінням, виступають важливим інструментом забезпечення довгострокового розвитку та підвищення конкурентоспроможності. У цьому контексті концепція ESG здатна відігравати ключову роль, пропонуючи комплексні та практично орієнтовані рішення для підвищення ефективності діяльності підприємств, мінімізації ризиків та формування довіри стейкхолдерів.

Особливо це актуально для України, де в умовах воєнних викликів і повоєнного відновлення підприємства стикаються з необхідністю адаптації до нових економічних реалій, підвищення рівня стійкості, ефективного використання ресурсів та розвитку людського капіталу. Відповідно до цього, підвищення ефективності діяльності підприємств з позицій концепції ESG є важливим напрямом розвитку сучасної економіки як на національному, так і на глобальному рівнях.

Незважаючи на численні дослідження у сфері сталого розвитку та корпоративної соціальної відповідальності, наразі потребують поглибленого вивчення питання змістовного трактування концепції ESG, формування системи показників оцінювання ESG-ефективності, розробки інтегрованих моделей оцінювання впливу ESG-компонентів на результати діяльності підприємств, а також адаптації міжнародного досвіду до умов української економіки.

Тому тема дисертаційної роботи Баннікова Петра Олександровича «Ефективність діяльності підприємств з позицій концепції ESG» є актуальною, своєчасною та має значний науковий і практичний потенціал.

2. Ступінь обґрунтованості, достовірність і новизна наукових положень, сформульованих у дисертації.

Банніков Петро Олександрович продемонстрував чітку логіку побудови дослідження та послідовність викладу наукового матеріалу. Дисертаційна робота структурована у три розділи, в яких системно та всебічно розкрито основні аспекти досліджуваної проблематики: теоретико-методологічні основи дослідження ефективності діяльності й розвитку підприємств з позицій концепції ESG; оцінка реалізації ESG-компонентів і ефективності корпоративної відповідальності підприємств; стратегічні напрями підвищення ефективності діяльності підприємств через удосконалення соціальної й екологічної політики.

Обрана структура дисертаційної роботи забезпечила досягнення автором визначеної мети дослідження – розвитку теоретико-методичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємств на основі інтеграції ESG-принципів. Автор обґрунтовує теоретичні підходи та формулює практично значущі рекомендації щодо інтеграції ESG-принципів у діяльність підприємств.

Наукову новизну дослідження становить узагальнення теоретичних і методичних засад та розробка практичних напрямів підвищення ефективності діяльності підприємств з позицій концепції ESG. На окрему увагу заслуговують такі наукові результати:

1. Вперше розроблено інтегровану модель оцінювання ESG-ефективності діяльності підприємств, яка поєднує рейтингові підходи, багатокритеріальний інтеграційний аналіз, кореляційно-регресійні методи та багатокритеріальне оцінювання ефектів ESG-практик. Модель передбачає використання принципу трикутної верифікації ESG-даних на основі зіставлення публічних рейтингів, корпоративної звітності та незалежних джерел, що забезпечує підвищення достовірності результатів оцінювання.

2. Удосконалено трактування концепції ESG як інтегрованої системи оцінювання екологічних, соціальних та управлінських аспектів діяльності підприємств, що формує методологічну основу для забезпечення стійкого розвитку, підвищення ефективності та управління нефінансовими ризиками.

3. Набули подальшого розвитку підходи до впровадження ESG-принципів у процеси повоєнного відновлення економіки України, система інтеграції ESG із інструментами ощадливого виробництва, а також напрями розвитку внутрішньої корпоративної соціальної відповідальності, спрямовані на підвищення рівня благополуччя працівників та формування ESG-орієнтованої корпоративної культури.

Застосування запропонованих наукових підходів і розробок сприятиме зростанню ефективності функціонування підприємств та більш

результативному впровадженню ESG-принципів у систему корпоративного управління.

За підсумками проведеного дослідження сформульовано аргументовані висновки та пропозиції, що повністю відповідають визначеній меті, поставленим завданням і заявленим елементам наукової новизни.

Отримані результати дисертаційної роботи – наукові положення, висновки та рекомендації – характеризуються науковою новизною, є обґрунтованими та достовірними, ґрунтуються на аналізі статистичних матеріалів, корпоративної звітності, міжнародних інформаційних ресурсів та інших джерел.

3. Коректність використаної методології наукових досліджень

У дисертації коректно використано сучасну методологію організації та проведення наукових досліджень у сфері оцінювання ефективності діяльності підприємств з позицій концепції ESG. Робота відзначається широким використанням сучасних економіко-математичних, статистичних та аналітичних методів, зокрема: порівняльного аналізу, структурно-динамічного аналізу, індикативного підходу, системного підходу, багатокритеріального оцінювання, кореляційного аналізу, методів описової статистики, а також методів наукового абстрагування та синтезу.

Це дало змогу здобувачеві надати об'єктивну оцінку сучасного стану впровадження ESG-принципів у діяльність підприємств, визначити особливості їх застосування та сформувати науково обґрунтовані рекомендації щодо підвищення ефективності корпоративної діяльності компаній.

Заслугою здобувача є також розробка власного методичного інструментарію оцінювання ESG-ефективності, що включає систему показників та інтегровану модель оцінювання впливу ESG-практик на результати діяльності підприємств.

Позитивної оцінки заслуговує те, що здобувач, володіючи аналітичними навичками, сформував комплексний підхід до оцінювання ESG-ефективності,

що враховує економічні, соціальні, екологічні та управлінські аспекти діяльності підприємств.

Високий рівень аналітичного мислення та здатність до узагальнення отриманих результатів дали змогу здобувачу сформулювати науково обґрунтовані висновки та практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності підприємств.

4. Практичні впровадження та повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, впроваджені в управлінську та економічну діяльність ПрАТ «Дікергофф Цемент Україна» (довідка №144 від 27.09.2024 р.) та філії «Волинь-цемент» ПрАТ «ВІПЦЕМ» (довідка №420-Д від 25.03.2026 р.).

Результати дисертації достатньо повно викладені у 10 наукових працях, з них 5 статей у фахових наукових виданнях (обсягом авторського матеріалу 3,6 д.а.), 5 публікацій – у матеріалах наукових конференцій (загальним обсягом 0,5 д.а.). Наукові публікації відображають основний зміст дисертаційної роботи та відповідають чинним вимогам.

5. Дотримання принципів академічної доброчесності.

Аналіз змісту дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача дає підстави вважати, що під час виконання дослідження не були порушені принципи академічної доброчесності. Робота містить належні посилання на використані джерела, автор коректно використовує результати наукових праць інших дослідників, а власний внесок у розроблення теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій є чітко окресленим. Ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень академічної етики під час ознайомлення з дисертацією не виявлено. Загалом дисертаційне дослідження виконано з дотриманням вимог академічної доброчесності.

6. Дискусійні положення, зауваження та побажання до дисертаційної роботи.

Високо оцінюючи теоретичні та практичні результати, отримані у дисертації, доцільно звернути увагу на окремі важливі аспекти:

1. У роботі обґрунтовано актуальність ESG через регуляторні зміни, зокрема зазначено, що «з 2025 року у ЄС Директива CSRD зобов'язує компанії... публікувати звіти про сталий розвиток». Це важливий аспект. Втім виклад має переважно описовий характер і недостатньо розкриває, яким чином ці регуляторні вимоги впливатимуть саме на економічну ефективність підприємств. Важливе питання – які тут наявні причинно-наслідкові зв'язки (вплив на витрати, доступ до капіталу, рентабельність тощо).
2. У дисертації використано значний масив емпіричних даних міжнародних компаній, ESG-рейтингів та корпоративної звітності. Водночас доцільно було б більш детально обґрунтувати критерії відбору саме цих компаній і джерел даних, а також пояснити їх репрезентативність для формування загальних висновків дослідження.
3. Запропонована інтегрована модель оцінювання ESG-ефективності має безперечну наукову й практичну цінність. Разом з тим доцільно було б чіткіше визначити межі її застосування залежно від масштабу підприємств, галузевої специфіки та доступності нефінансової звітності, що сприяло б кращому розумінню можливостей її практичного використання.
4. У роботі сформульовано низку практичних рекомендацій щодо інтеграції ESG-принципів у діяльність підприємств України. Водночас окремого уточнення потребує питання адаптації запропонованих рекомендацій для підприємств різних галузей економіки, оскільки специфіка ESG-практик істотно відрізняється між промисловістю, сферою послуг та іншими секторами.

5. Беручи до уваги високу динамічність розвитку міжнародних стандартів ESG та регуляторних вимог, доцільно було б ширше окреслити перспективи актуалізації запропонованої системи оцінювання у разі зміни міжнародних стандартів нефінансової звітності та ESG-рейтингування.
6. У дисертації наведено приклади практичного впровадження окремих результатів дослідження. Разом з тим було б доцільно більш розгорнуто представити кількісну оцінку ефектів від їх впровадження, що дозволило б повніше продемонструвати практичну результативність запропонованих автором розробок.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота «Ефективність діяльності підприємств з позицій концепції ESG» є цілісним і завершеним науковим дослідженням, самостійно виконаною працею, що вирізняється актуальністю та логічною узгодженістю структури і змісту. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у роботі, характеризуються новизною, достовірністю та належним рівнем обґрунтованості. У сукупності вони спрямовані на вирішення важливої наукової завдання підвищення ефективності діяльності підприємств на основі інтеграції ESG-принципів, що має вагоме соціально-економічне значення та становить суттєвий внесок у розвиток економічної науки України.

Дисертація «Ефективність діяльності підприємств з позицій концепції ESG» повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 року), та правилам академічної доброчесності.

Автор дисертації «Ефективність діяльності підприємств з позицій концепції ESG», Банніков Петро Олександрович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
міжнародного бізнесу

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Олена НАУМОВА

Підпис Олени НАУМОВОЇ засвідчую
Директор кафедри міжнародного навчального закладу
Університету економіки та права "Крок"

Олександр ПАМАНЮК

• 07 • 08 20 26 р.